

**rijksuniversiteit
 groningen**

Jaarverslag 2009

**Dierexperimentencommissie
 Rijksuniversiteit Groningen**

Adressen

post Ant. Deusinglaan 1, huiscode FA29
 9713 AV Groningen

E-mail secr.DEC@med.umcg.nl (secretariaat)

WWW-pagina www.rug.nl/umcg/dec

De DEC-RUG

Samenstelling.

De samenstelling van de Dierexperimentencommissie van de Rijksuniversiteit Groningen (DEC-RUG) bleef in 2009 nagenoeg ongewijzigd. Hierdoor bestond de DEC-RUG in 2009 uit 12 personen. Op het eind van het jaar trad een van de leden terug.

Zes van de DEC-leden zijn niet betrokken bij het verrichten van dierproeven. Vier leden, waaronder de voorzitter zijn niet in dienst van RUG of UMCG.

Vergunninghouders.

De DEC-RUG is bevoegd proefdieronderzoek te beoordelen voor de RUG samen met het Universitair Medisch Centrum Groningen (UMCG). De DEC-RUG kan ook aanvragen behandelen voor enkele andere vergunninghouders, te weten Brains on-Line BV, Institute for Pig Genetics BV, IQ Corporation en Stichting Biomade Technology. Voor Koeman & Bijkerk worden geen projecten meer beoordeeld omdat deze instelling heeft besloten de vergunning dierproeven te beëindigen.

Activiteiten DEC-RUG

Vergaderingen.

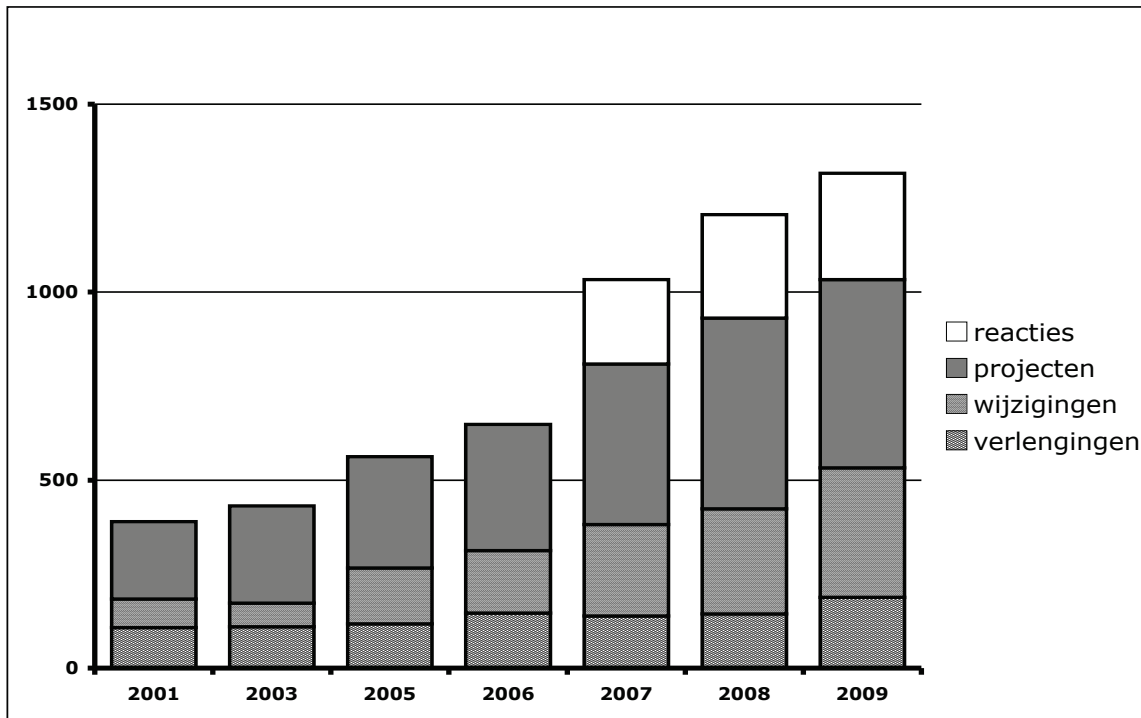
De DEC-RUG kwam in 2009 12 keer bijeen, d.w.z. eens per maand. De KLEINE-DEC, waarin de voorzitter, vice-voorzitter en secretaris zitting hebben met de proefdierdeskundigen als adviseur, kwam 22 keer bijeen.

Het jaarlijkse overleg van de KLEINE-DEC (namens de DEC) met de voorzitter van het College van Bestuur van de RUG (vergunninghouder) vond plaats in april, naar aanleiding van het jaarverslag 2008. In december was er overleg o.a. over methodologische ondersteuning van de DEC.

Bij drie cursussen proefdierkunde lichten DEC-leden het functioneren van DEC's toe en gaven ze bij eindpresentaties hun commentaar.

Projectaanvragen.

Het aantal aanvragen dat door de DEC-RUG in 2009 werd behandeld bleef geleidelijk stijgen ten opzichte van voorgaande jaren (figuur 1).

Figuur 1: Toename van totaal aantal aanvragen ingediend bij de DEC-RUG sinds 2001. Tot 2006 werden reacties (antwoorden op gestelde vragen) niet afzonderlijk geteld.

Hoewel het totaal aantal nieuwe projecten ongeveer gelijk bleef, nam het aandeel basisprojecten af ten opzichte van de deelprojecten (tabel 1). Deze verschuiving was ook al ingezet in 2008 en werd toen verklaard door gewinning van aanvragers aan het DEC-aanvraagprogramma (DAP) dat halverwege 2007 was ingevoerd. Per basisproject werden nu gemiddeld 3 deelprojecten ingediend, tegen vorig jaar maar 2. De grootste toename werd in 2009 gezien bij de categorie wijzigingen; dat zijn amendementen op eerder ingediende en goedgekeurde protocollen van dierproeven. Dit wijst er op dat onderzoekers er nauwkeuriger op letten of de uitvoering van de proeven overeenkomt met de door de DEC beoordeelde opzet.

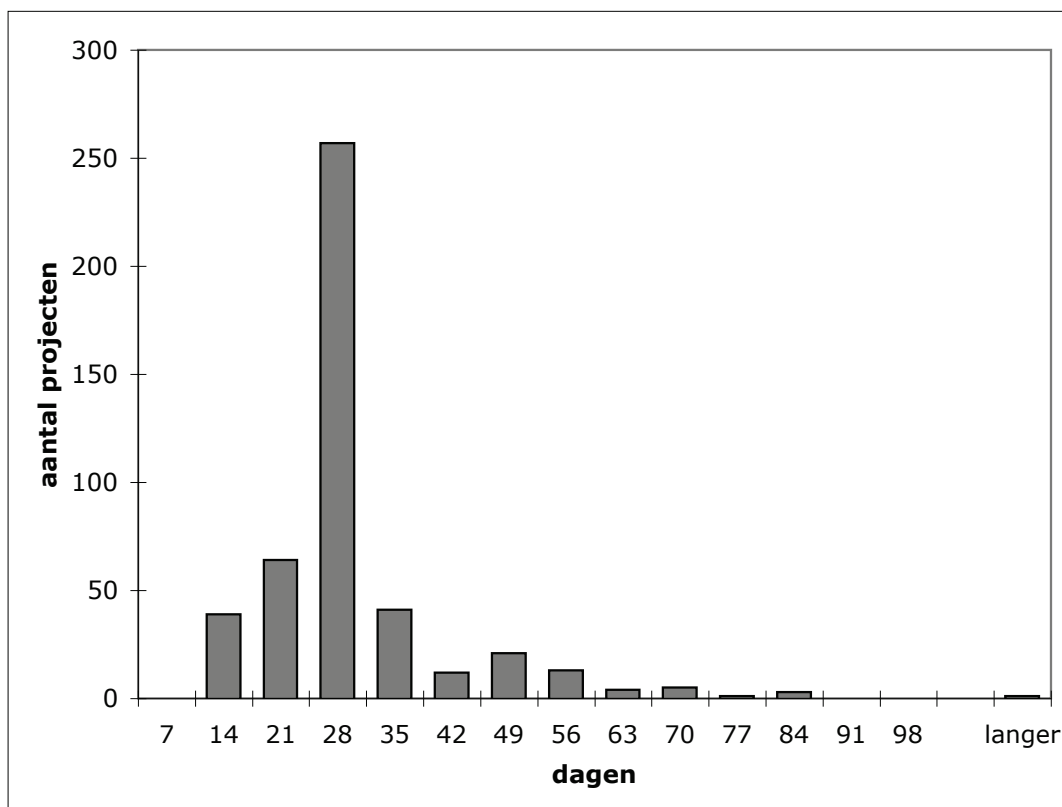
tabel 1: Aantal behandelde aanvragen in 2008 en 2009

categorie aanvraag	aantal aanvragen		
	2008	2009	in %
basisprojecten	170	133	- 22
deelprojecten	337	367	+ 9
wijzigingen	280	345	+ 23
verlengingen	144	188	+ 31
reacties	275	283	+ 3
totaal	1206	1316	+ 9

Het overgrote deel van de aanvragen werd beoordeeld voor de vergunninghouder RUG (inclusief UMCG). Voor de andere vergunninghouders werden gedurende 2009 in totaal 3 basisprojecten beoordeeld, 5 deelprojecten, 7 wijzigingsvoorstellen en 5 verzoeken voor verlenging.

Besluiten van DEC-RUG.

Aanvragers van projecten hebben er belang bij om snel uitsluitsel van de DEC te ontvangen. De DEC-RUG houdt daar rekening mee, maar vindt dat snelheid de zorgvuldige afweging niet in de weg mag staan. In figuur 2 is in een histogram de verdeling aangegeven van de duur van behandeling, d.w.z. het aantal dagen tussen het indienen van een nieuw project of deelproject door de aanvrager en het versturen van het (eerste) besluit door de DEC. De duur van behandeling liep uiteen van 9 tot 157 dagen met een mediaan van 24 dagen. Als de aanvrager vragen van de DEC over een project moest beantwoorden werd de behandelduur ongeveer verdubbeld (mediaan 20 dagen tussen insturen van antwoord door de aanvrager en besluit van de DEC, uiteenlopend van 2 tot 186 dagen).

Figuur 2: Histogram van de duur van behandeling van (deel)projecten door de DEC-RUG. De gegevens gaan over 461 projectaanvragen.

Deze gegevens laten zien dat de DEC-RUG in het algemeen binnen een maand na indienen een besluit nam over een aanvraag. Die tijd was nodig voor de controle van de aanvragen op proefdierkundige aspecten (1 week), de voorbereiding voor de DEC-vergadering (verzenden en lezen, 1,5 week) en de uitwerking van de DEC-besluiten (1 week). Over een deel van de aanvragen werd pas in de tweede maand na indienen besloten; hiervoor zijn twee verklaringen. Ten eerste werd behandeling soms doorgeschoven naar een volgende maand als de aanvraag onvolledig was. Ten tweede zat er tussen de DEC-vergaderingen van begin juli en eind augustus zo'n lange periode dat hierdoor de behandelduur merkbaar verlengd werd. Voor 14 projecten werd het besluit pas na meer dan twee maanden afgegeven. In het algemeen waren dit aanvragen die wachtten op het verkrijgen van een GGO-vergunning voor het werken met transgene dieren. En incidenteel viel een project administratief tussen wal en schip, en werd het besluit pas ingevoerd (met verontschuldigen) nadat de aanvrager er naar informeerde.

Ruim de helft van de aanvragen werden door de DEC-RUG al in de eerste ronde positief beoordeeld: 63 van de 133 basisprojecten en 210 van de 367 deelprojecten. Ten opzichte van 2008 werden er vaker vragen over de aanvragen gesteld door de DEC. Deels komt dit doordat de DEC vereist dat de samenvatting van een basisaanvraag een inhoudelijk beeld van de proeven moet geven; zolang een samenvatting onvoldoende werd gevonden gaf de DEC-RUG geen positief oordeel over een aanvraag.

Over slechts één basisproject met deelproject werd in 2009 door de DEC-RUG negatief geadviseerd. De DEC vond dat de aanvrager onvoldoende had nagegaan of het onderzoek met een minder-belastende proefopzet uitgevoerd kon worden. Aan de onderzoeker is geadviseerd de proefopzet te verfijnen op basis van oriënterend vooronderzoek.

Er werd meer dan andere jaren met aanvragers gesproken over DEC-aanvragen, in totaal 12 keer. Vaak gebeurde dat in de KLEINE-DEC, ook in de voltallige commissie, soms met een deel van de commissie of door een enkele afgevaardigde. Als de aanvrager een promovendus was werd ook de superviserende eindverantwoordelijke voor het overleg uitgenodigd. Daarnaast waren er 16 aanvragen die dermate onduidelijk geschreven waren dat de DEC vond dat deze niet te beoordelen waren.

Ontwikkelingen

DEC-RUG en openheid

Dierproeven komen geregeld in de publiciteit, waarbij deze vaak in een negatief daglicht worden gesteld. De DEC-RUG vindt het raadzaam dat vergunninghouders maximale openheid geven over de dierproeven die zij laten uitvoeren. Daarom droeg de DEC-RUG bij aan het tot stand komen van het jaarverslag "Dierexperimenteel onderzoek" dat de RUG over 2008 publiceerde.

Vanaf april kreeg de DEC (evenals medewerkers van de RUG) emails met het verzoek dierproeven te stoppen. Deze actie was geïnitieerd op de website van de AntiDierproevenCoalitie. Mede op verzoek van de DEC heeft de RUG er voor gezorgd dat alle emails werden beantwoord met een toelichting op de visie van de RUG over dierproeven.

Met een beroep op de wet openbaarheid bestuur vroeg dhr. Molenaar, actief lid van de AntiDierproevenCoalitie, aan de DEC-RUG om "... de correspondentie te verstrekken tussen aanvrager en DEC-RUG (alsmede 'Kleine-DEC') ten aanzien van experimenten van katten aan de RUG, betreffende projecten vanaf 2000 tot heden". De DEC heeft dit verzoek doorgegeven aan het CVB als verantwoordelijke vergunninghouder. Het CVB heeft daarop de gevraagde correspondentie over de experimenten verstrekt.

De Voedsel en Waren Autoriteit (VWA) voerde in 2009 het project "Functioneren Dierexperimentencommissies" uit om na te gaan of DEC's over de juiste informatie beschikten om naar behoren een oordeel over dierproeven te kunnen geven. Daarvoor bracht de VWA een inspectiebezoek aan de vergadering van de DEC-RUG in december.

Toetsing statistiek en methodologie

Optimalisatie van de statistische en methodologische opzet van onderzoek kan het proefdiergebruik verminderen en de onderzoekskwaliteit verbeteren. Sinds 2004 zoekt de DEC-RUG naar een structuur om projectaanvragen op deze punten goed te kunnen beoordelen. Dit is een specialistische taak die niet door een "normaal" DEC-lid kan worden uitgevoerd. De bedoeling was dat hiervoor ondersteuning zou worden gekregen van het op te richten RUG-centrum voor statistiek. In de loop van 2009 bleek dat deze ondersteuning niet realiseerbaar was en werd de DEC-RUG

voor afspraken verwezen naar de betreffende faculteiten FMW en FWN. De DEC betreurt het dat de RUG voor deze ondersteuning geen centrale voorziening heeft gevonden, zodat een goede invulling nog steeds op zich laat wachten.

DEC-procedure en reglement

De DEC-RUG hanteert sinds 2007 voor het aanvragen van dierproeven een structuur met een globale beschrijving van het onderzoek in een basisproject met daaronder concrete uitwerking van de experimenten in deelprojecten. De noodzaak kwam naar voren voor een gestructureerde beoordeling van aanvragen, om te garanderen dat alle aspecten van aanvragen werden getoetst en dat alle aanvragen gelijkelijk werden beoordeeld. Om dat te realiseren hanteert de DEC-RUG nu een lijst van beslispunten voor basis- en deelaanvragen (zie bijlage).

Als aanvragen bij de DEC vragen oproepen, krijgt de aanvrager de gelegenheid om deze schriftelijk of mondeling te beantwoorden. Eén ronde vraag-antwoord moet voldoende zijn om de DEC tot een besluit te laten komen; blijft de DEC dan nog twijfelen over een aanvraag dan zal deze negatief beoordeeld worden. Met deze aanpak wordt een lange procedure voorkomen van projecten die onduidelijk zijn beschreven. Bij projecten die na een uitvoerige correspondentie zouden worden goedgekeurd is bovendien de kans groot dat er later toch onduidelijkheden ontstaan over de condities voor de goedkeuring. Het heeft daarom de voorkeur van de DEC om deze projecten in een betere versie opnieuw te laten aanvragen.

Het reglement van de DEC uit 1998 sloot niet geheel meer aan bij de aangepaste procedures. Daarop heeft de DEC-RUG haar reglement bijgesteld, met medeneming van andere aspecten, zoals de bevoegdheid van de proefdierdeskundigen om een voorlopige oordeel te geven over wijzigingen in de uitvoering van een dierproef.

Veldbiologie

Veldbiologisch onderzoek met wilde dieren kent aspecten die zowel voor de Wet op de dierproeven als de Flora- en faunawet getoetst moeten worden, door de DEC respectievelijk de Dienst Regelingen. Om deze toetsingen op elkaar af te stemmen en te versnellen had de DEC een speciale procedure afgesproken met de Dienst Regelingen. De DEC liet zich daarvoor adviseren door externe ecologische deskundigen. Toch bleek deze procedure te omslachtig om goed te functioneren. Om dit te verbeteren heeft de RUG een ontheffing voor de Flora- en faunawet aangevraagd voor het "Wetenschappelijk onderzoek RUG: overlevingsstrategieën van vogels". Deze aanvraag, opgesteld door de DEC in samenwerking met proefdierdeskundigen en biologen, heeft geresulteerd in een ontheffing voor de RUG, F/75A/2009/065. Nagenoeg alle veldbiologische dierproeven van de RUG vallen onder deze ontheffing; dat wordt door de proefdierdeskundigen gecontroleerd op het moment dat een deelproject wordt ingediend. Op deze manier kunnen onderzoekers tijdig beschikken over de vereiste ontheffing voor de Flora- en faunawet.

Grutto project

Eerder in dit jaarverslag is gesteld dat dierproeven vaak negatief in de publiciteit komen, maar daarop zijn uitzonderingen. In 2009 beoordeelde de DEC een aanvraag van onderzoek waarbij zenders geïmplanteerd zouden worden in de buikholte van grutto's. Met behulp van satellietontvangers kon het signaal van de zenders opgevangen worden, zodat de grutto's op hun trektocht naar Afrika en terug konden worden gevolgd. De verkregen informatie zou gebruikt kunnen worden om de overlevingskansen van grutto's te verbeteren, b.v. door hun pleisterplaatsen onderweg te beschermen.

De DEC heeft met de aanvrager uitvoerig besproken of het implanteren van de zenders de meest geschikte proefopzet was. Direct was duidelijk dat de operaties uiterst zorgvuldig waren voorbereid en zouden worden uitgevoerd door ervaren deskundigen. Maar elke operatie heeft een kans op complicaties zoals infectie van de zender via de externe antenne, terwijl voor wilde vogels geen nabehandeling mogelijk is. En er zijn andere zenders beschikbaar die aan de buitenkant van de grutto's gefixeerd kunnen worden, b.v. met een tuigje. De DEC liet zich overtuigen van de valide proefopzet en gaf een positief oordeel over het project.

Vervolgens kwam dit onderzoek veelvuldig in het nieuws. In eerste instantie gold dat al de uitvoering van de operaties in een mobiel operatiecentrum. De RUG besteedde in een persbericht aandacht aan dit onderzoek (Grutto's op reis naar Afrika met hypermoderne satelliet-zenders), filmpjes verschenen op YouTube, lokale, regionale en landelijke kranten schreven over het onderzoek. Het radioprogramma Vroege vogels gaf in een reportage uitleg over het onderzoek. Daarna konden de grutto's gevolgd worden via een webstek (www.vogelbescherming.nl), waarop ook informatie werd gegeven over het wel en wee van de grutto's en over waarnemingen van de grutto's op locaties in Europa en Afrika. Om een indruk te krijgen van de belangstelling voor dit onderzoek kan worden gegoogled op "grutto zender Piersma", wat tientallen hits oplevert.

Opvallend is dat het verband met dierproeven hierbij niet lijkt te worden gelegd. Als aan de google-search het trefwoord "dierproef" wordt toegevoegd wordt nog maar 1 relevante verwijzing gevonden op de blog van Vroege vogels:

Is de opzet van dit zenderonderzoek door de overheid getoetst?

We hebben voor dit onderzoek een door de overheid verstrekte vergunning krachtens de Flora en Faunawet. Omdat in dit onderzoek zenders worden geïmplanteerd is ook een vergunning nodig krachtens de Wet op de Dierproeven. Deze is eveneens verstrekt. De proefdierdeskundige van de Rijksuniversiteit Groningen en de Inspecteur van de Voedsel- en Warenautoriteit zullen de operaties in het veld controleren.

Dit project geeft aan dat dierproeven geen weerstand hoeven op te roepen als het doel van het onderzoek duidelijk wordt uitgelegd en als de onderzoekers zelf een goede uitleg geven van de afwegingen die ze hebben gemaakt om tot de uiteindelijke proefopzet te komen.

DEC-aanvraagprogramma

Het DEC-aanvraagprogramma (DAP) voor het indienen en behandelen van aanvragen voor dierproeven is in 2007 ingevoerd en voldoet in hoofdlijnen aan de verwachtingen. De grootste voordelen liggen in de correspondentie tussen de DEC en de aanvragers: deze verloopt elektronisch, dus snel, en wordt vastgelegd bij het betreffende project. Toch mankeren er nog essentiële functies in het programma om efficiënt gebruik te kunnen maken van de gegevens uit de onderliggende *database*. Deze manco's waren bij de invoering al wel bekend, maar stonden het gebruik van DAP niet in de weg. Met de toename van het aantal projecten, onderzoekers en technische mogelijkheden worden aanpassingen urgenter.

Met andere universiteiten is overleg geweest over een gezamenlijke opzet van een programma voor DEC-aanvragen. Hoewel daar wel belangstelling voor was is er nog weinig progressie geboekt met een concrete uitwerking. Voorlopig legt de DEC-RUG de nadruk op een verbeterd DAP dat bovendien gegevens kan uitwisselen met automatiseringssystemen van de proefdierfaciliteiten van de RUG en van de proefdierdeskundigen.

Groningen, 20 mei 2010

Beslispunten DEC voor behandeling aanvragen

Basisaanvraag

Behandelen?

- begrijpelijk voor DECleden?
- wetenschappelijke kwaliteit gewaarborgd?

Onderdelen

- vraagstelling + opzet relevant?
- keuze geschikt diermodel?
- dierproef nodig: vervanging?

Afweging

- belang humaan (maat- en weten-schappelijk)
- belang dieren
- bijdrage project aan probleemoplossing (onzekerheid)
- eigen afweging

Randvoorwaarden

- samenvatting voldoende?
- is WOD-ontheffing dieren uit het wild nodig?

Deelaanvraag

Behandelen?

- begrijpelijk voor DECleden?
- past onder basisaanvraag?

Onderdelen

- vraagstelling beschreven?
- opzet geschikt voor vraagstelling?
- proefdierkundig uitvoerbaar ("bekwaam")?
- proefdierkundig optimaal: ongerief, verfijning?
- humane eindpunten specifiek?
- aantallen onderbouwd: vermindering?

Afweging

- kwaliteit proefopzet
- ongerief dieren
- kredietwaardigheid aanvrager

Randvoorwaarden

- Flora&Faunawet ontheffing van toepassing?
- vergunningen GGO?